

DANSK KRONIK

Love om ændringer i straffelov, retsplejelov m. v.

Som oplyst i den sidste kronik (p. 84) fremsatte justitsministeren i februar 1961 forslag til lov om ændringer i borgerlig straffelov, forslag til lov om ændringer i lov om rettens pleje og forslag til lov om ændring i lov om ikrafttræden af borgerlig straffelov. I kronikken redegjordes (p. 84—85) for hovedpunkterne i lovforslag.

Forslagene er nu vedtaget og stadfæstet (nr. 163—65 af 31. maj 1961).

Bortset fra en mindre ændring i retsplejeforslaget gennemførtes de 3 forslag uændret.

Under behandlingen i folketinget koncentrerede debatten sig om den foreslåede tilføjelse til straffelovens § 225, hvorefter der fastsættes straf for „den, der ved betaling eller løfte herom skaffer sig kønsligt forhold til en person af samme køn under 21 år“. Af folketingsudvalgets 17 medlemmer fremsatte 8 et ændringsforslag, hvorefter tilføjelsen skulle udgå, men ved 2. behandling blev dette ændringsforslag forkastet med 92 stemmer mod 62.

Med hensyn til den foreslåede ændring af straffelovens § 293 om brugstyveri udtalte folketingsudvalget, at der i udvalget havde gjort sig afvigende opfattelser gældende med hensyn til den præventive virkning af en skærpelse af bestemmelsen, men at der var enighed om at tiltræde ministerens forslag „for derigennem at gøre det klart, at man fra lovgivningsmagts side ser med alvor på dette kriminalitetsproblem“. Samtidig pegede udvalget på det ønskelige i, at brugstyverierne af motorkøretøjer „tillige søges bekæmpet på anden måde, f. eks. ved at det bestemmes, at nyindregistrerede vogne skal være udstyret med rat- eller gearlås“.

Om lovændringerne kan iøvrigt henvises til *Knud Waaben og L. Nordskov Nielsen i Juristen 1961*, p. 391 ff. og 408 ff.

Lov om retslægerrådet.

Det i sidste kronik (p. 85) omtalte forslag til lov om retslægerrådet er vedtaget uændret og stadfæstet (lov nr. 60 af 25. marts 1961).

Endvidere har justitsministeren den 20. april 1961 (Ministerialtidende nr. 97) fastsat en forretningsorden for rådet. Der er herved sket enkelte ændringer i den tidligere ordning: Det fastslås generelt, at rådets erklæringer skal være ledsaget af grunde; det pålægges rådet i tilfælde, hvor sagens bedømmelse frembyder tvivl, at redegøre herfor (der sigtes herved navnlig til straffesager, i hvilke sanktionsvalget frembyder tvivl); dissensreglen er ændret således, at rådets erklæring i tilfælde, hvor de, der deltager i en sags behandling, ikke er enige i bedømmelsen, skal indeholde de forskellige opfattelser.

Lov om børne- og ungdomsforsorg.

Der er sket en opdeling af den gældende lov om offentlig forsorg, idet denne med virkning fra 1. april afløses af 2 love: lov nr. 169 af 31. maj 1961 om offentlig forsorg og lov nr. 170 af 31. maj 1961 om børne- og ungdomsforsorg.

Medens den nye lov om offentlig forsorg indebærer visse realitetsændringer, er den nye børne- og ungdomsforsorgslov praktisk taget alene en lovteknisk nydannelse; reglerne i den gældende forsorgslovs afsnit II udskilles til en særlig lov.

Børneværnsloven indeholder dog i § 72 en enkelt realitetsændring af strafferetlig interesse. Bestemmelsen tager sigte på de konflikttilfælde, der foreligger, når anklagemyndigheden eller domstolene ønsker at betinge et tiltalefrafald eller en dom af, at den sigtede anbringes på et opdragelseshjem, evt. af nærmere angivet art — men hvor vedkommende børneværnsudvalg ikke vil træffe bestemmelse herom. Efter den nævnte regel i § 72 afgør direktøren for børne- og ungdomsforsorgen i sådanne tilfælde, hvor den pågældende skal anbringes.

Lovene træder i kraft d. 1. april 1962.

Optagelseshjem for betinget dømte.

I 1907 oprettede „Fængselshjælpen“ optagelseshjemmet „Engelsborg“, som senere er overgået til Dansk Forsorgsselskab. Hjemmet, der er beliggende i Lyngby, ca. 15 km fra København, har hidtil været benyttet af børneforsorgen. Det er nu i løbet af de sidste par år moderniseret og udvidet og agtes fremtidig benyttet som kombineret optagelseshjem og ungdomspension for unge piger i alderen 16—25 år, således at 12—14 af hjemmets 24 pladser fortsat stilles til rådighed for børneforsorgen, medens de resterende 8—10 pladser forbeholdes forsorgsselskabets klientel (betinget dømte og tiltalefritagne).

Hjemmet er et tiltrængt supplement til forsorgsselskabets øvrige institutioner — optagelseshjemmene „Lyng“ og „Assersbølgård“ og ungdomspensionerne „Ringgården“ og „Brøndbyhus“ — der kun modtager mandlige klienter.

Politiets årsberetning for 1960.

I beretningen oplyses, at 132.538 straffelovsovertrædelser i 1960 blev anmeldt eller på anden måde kom til politiets kundskab. For 1956, 1957 og 1958 var de tilsvarende tal 117.500, 115.600 og 119.813.

Der er altså tilsyneladende sket en kriminalitetsstigning på godt 10 %. Der er imidlertid intet sikkert grundlag for at antage, at denne statistiske stigning er reel. Statistikken for 1960 er udarbejdet på grundlag af de nye statistikregler, som fastsættes ved justitsministeriets cirkulære af 15. december 1959. Ved disse regler er der navnlig sket en indskærpelse af, at der i politistatistikken bør ske særskilt registrering af de enkelte strafbare forhold. Herudover er der grund til at antage, at ændrede forsikringsforhold har medført et øget antal tyverianmeldelser.

Antallet af tiltalte efter færdselslovens § 16, stk. 1 (bil- eller motorcykelkørsel i spirituspåvirket tilstand) viser en mindre stigning til 3.047 (1959: 2899, 1958: 2532, 1957: 2827).

Antallet af pålagte bøder (både straffelovs- og særlovsovertrædelser) er nogenlunde uændret: 188.652 (1959: 188.595, 1958: 180.750).

Kriminalstatistik 1956—58.

Den officielle kriminalstatistik for 1956—58 foreligger nu fra Statistisk Departement.

En væsentlig del af oplysningerne er tidligere offentliggjort, navnlig gennem politiets årsberetninger og straffelovskommissionens betænkning om ungdomskriminaliteten (1959). Dette gælder navnlig dele af politistatistikken og statistikken vedrørende tiltalefrafald. Størst interesse knytter sig derfor til de nu foreliggende oplysninger om domfældelsestal og sanktionsfordeling.

Medens antallet af domfældte (for straffelovsovertrædelser) lå ret konstant i årene 1953—56, er der i 1957 og 1958 sket et ret betydeligt fald. Tallene for domfældte mænd (bortset fra bødedømme) er følgende: 1956: 6.542, 1957: 6.120 og 1958: 5.666. Fordelingen på de forskellige forbrydelsesarter er således: Sædelighedsforbrydelser: 9,2 %, voldsforbrydelser: 12,0 %, ejendomsforbrydelser: 75,3 % og andre forbrydelser: 3,5 %; der er ikke i løbet af 1950-erne sket væsentlige ændringer i den pådømte kriminalitets sammensætning.

Den nævnte bevægelse i domfældelsestallene er ikke ens for alle aldersgrupper. Stort set kan det siges, at de unge ikke er med i nedgangen. Antallet af domfældte er beregnet pr. 100.000 personer i forskellige aldersgrupper; for de 18—20-årige er disse relative tal: 1950: 1263, 1955: 1245, 1956: 1098, 1957: 1173 og 1958: 1149; for de 21—24-årige konstateres et svagt fald, medens samtlige ældre aldersgrupper viser klar nedgang. Der er endvidere i de senere år sket en vis ændring af fordelingen af de domfældte på begyndere og recidivister. Begyndere (mænd) udgjorde i 1950: 47 %, 1955: 49,1 %, 1956: 50,6 %, 1957: 50,7 % og 1958: 52,8 %.

I sanktionsstatistikken konstateres den allerede i straffelovskommissionens betænkning indeholdte oplysning om en stærkt øget anvendelse af dom til ungdomsfængsel (1954: 62, 1955: 105, 1956: 148, 1957: 138 og 1958: 135). I disse 3 sidste år er 11,1 % af alle domfældte mellem 18 og 21 år — når bortses fra bødedømme — idømt ungdomsfængsel.

Med hensyn til foranstaltninger over for psykisk abnorme lovovertrædere synes man at konstatere en vis bevægelse fra tidsubestemt psykopatforvaring mod tidsbestemt psykopatfængsel: Psykopatforvaring: 1954: 89, 1955: 95, 1956: 102, 1957: 60, 1958: 76; psykopatfængsel: 1954: 4, 1955: 27, 1956: 32, 1957: 36 og 1958: 53.

Særlig interesse knytter sig til en bedømmelse af, hvor langt den udvikling, der indledtes i 1955, og hvorefter anvendelsen af ubetinget tidsbestemt frihedsstraf over for unge under 21 år søges begrænset til fordel for betinget dom og ungdomsfængsel, er nået. Ovenfor er allerede nævnt stigningen i anvendelsen af ungdomsfængsel. Med hensyn til tallet for betinget dømte 18—20-årige mænd kan følgende oplyses: 1954: 589, 1955: 574, 1956: 579, 1957: 630 og 1958: 637. Udviklingen vedrørende ubetingede tidsbestemte fængselsstraffe for den omhandlede aldersgruppe lader sig vanskeligere udlæse af statistik-

ken; før 1955 var aldersopdelingen utilstrækkelig, og for årene 1956—58 savnes en mere gennemført opdeling på de enkelte år; i 1955 blev 257 mænd i aldersgruppen 18—20 år idømt ubetinget tidsbestemt fængselsstraf for straffelovsovertrædelser; for årene 1956—58 er det oplyst, at de tilsvarende tal var 170, 202 og 161. Samtidig synes der i disse 4 år at være sket en vis stigning i antallet af ubetingede hæftestraffe (67, 69, 88, 107).

Med hensyn til betingede domme skal følgende oplysninger fremhæves: I de 3 år er 36,2 % af alle domme for straffelovsovertrædelser, bortset fra bødedomme, betingede (mandlige domfældte); det svarer stort set til de foregående års praksis; for de 18—20-årige er den tilsvarende procent 58. Der er i løbet af de 3 år sket en betydelig stigning i antallet af betingede domme med tilsyn: 1956: 28 %, 1957: 37 % og 1958: 42 % (mænd).

Statistisk årbog 1960.

I årbogen (p. 263) gives — på grundlag af indberetninger fra domstolene — oplysninger for 1959 om antallet af tiltalefrafald efter straffelovens § 30 og forsorgslovens § 150, d. v. s. tiltalefrafald mod børne- og ungdomsforsorg (eller undtagelsesvis anden forsorg), overvejende over for de 15—17-årige unge. Antallet er 1.542 mod 1.366 i 1958, hvilket svarer til en stigning på ca. 13 %. Samtidig er befolkningsmængden i aldersgruppen 15—17 år antagelig steget med omkring 6 %.

Beretning om fængselsvæsenet i 1958.

Af beretningen fremgår, at belægget i fængselsvæsenets anstalter fortsat er faldet for så vidt angår udståelse af fængselsstraf. Ved udgangen af 1958 var belægstallene (i parentes angives tallene ved udgangen af 1957) for mandlige domfældte:

Statsfængslerne (bortset fra ungdomsfængslerne)	1023	(1092)
Ungdomsfængslerne	277	(228)
Psykopatfængsel	46	(39)
Arbejdshus	179	(185)
Sikkerhedsforvaring	21	(26)
Psykopatforvaring	382	(378)
Helbredelsesanstalter for drankere	10	(9)

Nedgangen i antallet af statsfængselsfanger er størst for recidivisternes vedkommende.

I løbet af 1958 har der i arresthusene (og Københavns fængsler) været indsat 3.879 mænd (1957: 3.808) til afsoning af hæftestraf, 1.638 mænd (1957: 1.787) til afsoning af (korte — i almindelighed under 4 mdr.) fængselsstraffe og 4.236 mænd (1957: 4.283) til afsoning af bødeforvandlingsstraf. Arresthusenes daglige gennemsnitlige belæg har været 1301; dette tal omfatter imidlertid også anholdte og varetægtsfængslede.

Årsberetningen indeholder som fængselsvæsenets tidligere beretninger et omfattende og værdifuldt materiale af kriminologisk relevante oplysninger, herunder oplysninger om recidiv for de statsfængselsfanger og arbejdsfanger, som blev løsladt i 1953; disse tal viser et lidt gunstigere recidiv end tallene for de nærmest foregående år.

Kriminalstatistiske oplysninger fra Københavns opdagelsespoliti.

Der foreligger fra Københavns opdagelsespoliti visse oplysninger om kriminaliteten i første halvdel af 1961, sammenlignet med den tilsvarende periode i 1960:

Antal straffelovsovertrædelser, som er anmeldt eller iøvrigt kommet til politiets kundskab:

	1. halvdel af 1960	1. halvdel af 1961	Stigning i %
Grove tyverier	2883	3312	15
Cykeltyverier	3538	3893	10
Andre simple tyverier	7251	8310	15
Herunder motorkøretøjer	(1144)	(1345)	18
knallerter	(2086)	(2177)	4
Bedragerier og underslæb	674	651	÷ 4
Sædelighedsforbrydelser	472	575	22
Forbrydelser mod liv og legeme	279	303	8
Andre straffelovsovertrædelser	721	686	÷ 6
Ialt	15.818	17.730	9

Antallet af sigtede er steget med 5 %; for så vidt angår sigtede under 18 år er stigningen ca. 3 %.

Straffelovrådet.

Rådet afgav i juli måned 1961 en indstilling til justitsministeriet vedrørende forskellige spørgsmål om fuldbyrdelse af hæfte- og fængselsstraf, arbejdsfanger og sikkerhedsforvaring. Indstillingen er ikke offentliggjort.

Ved skrivelse af 24. august 1961 er der givet rådet et nyt kommissorium. Rådet er *for det første* anmodet om at overveje straffelovens og særlovgivningens regler om konfiskation. I forbindelse hermed udtales det i kommissoriet, at justitsministeriet forudsætter, at rådet under sin behandling af dette spørgsmål er opmærksom på det ønskelige i, at der så vidt muligt tilvejebringes ensartet nordisk lovgivning om konfiskation. *For det andet* er rådet anmodet om at overveje straffelovens regler om bødestraf. Herunder er rådet specielt anmodet om at overveje mulighederne for gennemførelse af en ordning, hvorved anvendelsen af forvandlingsstraf begrænses. Det anføres som en forudsætning, at rådet overvejer, om der i Danmark bør søges gennemført lovregler svarende til den svenske lovgivning om bødefor-

vandling. Endvidere uttales det, at man — da bødeforvandlingsstraf erfaringsmessigt kommer til udståelse i et forholdsvis betydeligt omfang i sager angående overtrædelse af politivedtægternes bestemmelse om beruselse på offentlig sted — forudsætter, at rådet særligt har opmærksomheden henvendt på mulighederne for en ændring af den praksis, der følges i disse sager.

L. Nordskov Nielsen.

NORSK KRONIKK

De strafferettslige reaksjoner.

I en interpellasjonsdebatt i Stortinget 1. mars tok representanten Bruu opp spørsmålet om det bør reageres skarpere overfor voldsbrytere og andre mer alvorlige forbrytere, og om det i tilfelle ville være nødvendig å innføre strengere lovregler. I sin begrunnelse for interpellasjonen nevnte Bruu at det kunne være et spørsmål om ikke den endring som ble foretatt i 1955 i reglene om betinget dom hadde ført pendelen for langt til den ene side, slik at man i allfor sterk grad la vekt på de individualpreventive hensyn. Bruu ga uttrykk for at opphevelsen av de bestemmelser som begrenset adgangen til å ilegge betinget dom for grove, brutale forbrytelser syntes å ha virket uheldig. Likeledes forekom det ham at den tildels utstrakte bruk av betingede dommer i gjentagelsestilfelle, har ført til en nedsatt respekt for lov og rett. Bruu var kommet til at den alminnelige borger måtte ha større krav enn han i dag har, på beskyttelse i form av den forebyggende virkning som ligger i en streng reaksjon. Representanten pekte også på en del positive tiltak som burde kunne realiseres, med sikte på å styrke anstaltbehandlingen og ettervernet. — I sitt svar fremholdt statsråd Haugland at det i vår strafferett har vært en markert utvikling bort fra minstestraffene. Denne utvikling er i pakt med moderne kriminalpolitikk og vil sikkert fortsette. Der loven setter minstestraff, vil det alltid oppstå tilfelle der straffen virker konkret urimelig. Når det gjaldt reglene om betinget dom, trodde statsråden at det ville være forhastet allerede nå å gå til revisjon av de lovregler som vi fikk i 1955.

Barne- og ungdomskriminalitet.

Stortinget vedtok 15. januar 1959 å anmode Regjeringen om å sørge for at det ble foretatt en allsidig analyse av årsakene til barne- og ungdomskriminalitet med tanke på tiltak som kan minske denne, jfr. NTfK 1959 s. 269.

En slik melding ble lagt frem i statsråd 17. februar 1961 på tilråding fra Sosialdepartementet (St. Meld. nr. 51, 1960—61). Til bruk for opplegget av meldingen utarbeidet dosent Knut Sveri etter anmodning av Justisdepartementet en utredning om barne- og ungdomskriminaliteten i Norge. I denne utredning, som er tatt inn som vedlegg til stortingsmeldingen, gjør Sveri utførlig rede for utviklingen og sær-

preget i barne- og ungdomskriminaliteten. Han tar også opp til drøftelse flere mulige årsaker til ungdomskriminaliteten, og knytter deretter endel bemerkninger til reaksjonssystemet.

Meldingen gir en oversikt over de institusjoner man i dag rår over innenfor barnevernet og innenfor kriminalvernet, for så vidt gjelder unge lovbrøyttere. I meldingen blir det foreslått at det skal skje en større utbygging av psykiatriske og pedagogiske institusjoner, og at ordningen med behandling utenfor institusjon må bli ytterligere utvidet og styrket. Det blir også pekt på den store betydning det vil ha at man kan få bragt i stand et effektivt ettervern. Det blir ellers lagt vekt på å få bedret utdannelsesforholdene for barnevernsarbeidere, og på å få styrket det forebyggende arbeid. Meldingen inneholder en del forslag til politimessige tiltak som tar sikte på å hindre at barn og ungdom glir ut i kriminalitet. Meldingen antyder også tiltak som kan bedre samarbeidet mellom barnevernet, skolen, politiet og påtalemyndigheten, og meldingen fremhever sterkt behovet for en bedre samordning av kreftene på det lokale og sentrale plan.

Psykiatrisk omsorg.

Sosialdepartementets proposisjon til lov om psykiatrisk omsorg (jfr. NTfK 1960 s. 243—244) ble gjenstand for sterk diskusjon under den videre behandling i Stortinget.

Stortingets sosialkomite kunne i hovedsaken slutte seg til departementets forslag. Den foretok imidlertid enkelte mindre endringer i departementets lovutkast (bl. a. ble lovens tittel forandret til „lov om psykisk helsevern“). Når det gjaldt departementets forslag om overprøving av kontrollkomisjonens avgjørelser gjennom en egen domstol, delte komiteen seg. Flertallet (6 medlemmer), alle fra Arbeiderpartiet, sluttet seg til departementets forslag om å opprette en egen domstol som flertallet ville kalle „Overretten for det psykiske helsevern“. Et mindretall på 5 medlemmer, alle fra opposisjonspartiene, fant at frihetsberøvelse også i tilfelle av sinnssykdom er et så fundamentalt inngrep overfor et menneske at vedkommende må ha krav på å få prøvet såvel lovligheten som den medisinske berettigelse av et slikt skritt ved våre vanlige domstoler. Mindretallet henviste bl. a. til at Den Norske Dommerforening og Den Norske Sakførerforening hadde frarådet at man på dette område fravek domskontrollen ved de ordinære domstoler.

Under behandlingen i Odelstinget 14. april fremsatte en av Stortingets presidenter forslag om at saken ble sendt tilbake til komiteen, ikke fordi det var noen feil ved innstillingen, men fordi det var dissens om et viktig avsnitt i loven. „Dissenser er i og for seg bare naturlig i viktige saker, men i dette tilfelle ser det ut til at det foreligger rent partipolitiske skillelinjer, og det anser jeg for meget uheldig i en sak som denne som angår syke mennesker. Her bør gjøres hva gjøres kan for å finne frem til en ordning som har noe bredere til-

slutning i odelsting og lagting“. Forslaget ble vedtatt og saken ble sendt tilbake til komiteen. Det viste seg ikke å være mulig å nå frem til en tilnærming av standpunktene når det gjaldt spørsmålet om å innføre et nytt rettsorgan ved overprøvelse av slike interneringsvedtak. Komiteen fremmet derfor forslag om at spørsmålet om å ta regler på dette punkt ble utsatt, og anmodet departementet om å ta denne saken opp til ny overveielse. Under henvisning til dette la komiteen frem en tilleggsinnstilling hvor den omstridte paragraf var sløffet i sin helhet, men hvor lovutkastets øvrige bestemmelser var blitt opprettholdt. Denne innstilling ble vedtatt av Odelsting og Lagting, og vedtaket til „lov om psykisk helsevern“ ble sanksjonert av Kongen 28. april 1961.

Straffebestemmelse om antisemittisme m. v.

I begynnelsen av 1960 gikk det over store deler av Europa en bølge av antisemittiske handlinger og demonstrasjoner og også i Norge var det noen spredte tilfelle av hakekorsmaling og lignende, og enkelte personer av jødisk avstamning ble sjikanert ved truselbrev og på annen måte. I Stortinget ble det reist spørsmål om hvilke midler vi har til å gripe inn mot raseforfølgelser hos oss, og i sitt svar uttalte justisministeren at det ville bli overveid ved lovbestemmelser å utvide det strafferettslige vern mot rasehat.

Justisdepartementet har i mars i år lagt frem proposisjon (Ot. prp. nr. 45, 1960—61) til endring i straffeloven, slik at denne skulle få med en straffebestemmelse som retter seg mot den som oppfordrer til rasehat. Departementet fant at et straffebud mot rasehats rent prinsipielt forsvarer sin plass i straffeloven, og at det markerer samfunnets fordømmelse av de lavtliggende handlinger som det er rettet mot. Departementet pekte ellers på at det ved formuleringen av en slik bestemmelse burde vises atskillig forsiktighet slik at den ikke skulle føre til utilsiktede inngrep i ytrings- og diskusjonsfriheten.

Departementet fant at en slik ny bestemmelse burde innføres som et nytt annet ledd til § 135. Den foreslåtte bestemmelse rammer med straff den som offentlig forhåner eller ophisser til hat eller ringeakt mot en folkegruppe som karakteriseres ved en bestemt trosbekjennelse, avstamning eller opprinnelse for øvrig, eller som truer en slik folkegruppe eller sprer falske beskyldninger mot den.

I motivene til bestemmelsen uttaler departementet at den tar sikte på å verne minoriteter, men ikke enhver minoritet, bare slike som karakteriseres på den måte som oppregningen i bestemmelsen viser. Ved å tilføye ordene „eller opprinnelse for øvrig“ har man villet gjøre det helt klart at f. eks. sigøynere og flyktninger fra et bestemt land hører til grupper som er vernet ved utkastet. — Bestemmelsen retter seg for øvrig mot den som offentlig forhåner vedkommende minoritetsgruppe. Ytringer i private samtaler vil således ikke rammes. „Med de uttrykk som er brukt for å beskrive gjerningsinn-

holdet har man ellers villet gi uttrykk for at det bare er de grovt utilbørlige angrep som rammes“.

Lovforslaget ble vedtatt av Stortinget, og vedtaket ble sanksjonert av Kongen 9. juni.

Bøtekrav og inndragning i konkurs.

Konkursutvalget med professor Brækhus som formann har i mars i år avgitt innstilling til lov om fordringshavernes prioritet i konkurs m. v. (utkast til prioritetslov). Utvalget har i sitt utkast tatt med en bestemmelse som regulerer stillingen for bøte- og inndragningskrav i konkursboer og insolvente dødsboer. Etter denne bestemmelse skal bøter eller tvangsmulfter fastsatt med hjemmel i lov, samt inndragning som er straff, bare kreves dekket når dette kan skje uten skade for samtlige øvrige fordringshavere. For øvrig har disse fordringene innbyrdes like rett. — Inndragning som ikke er straff vil etter utkastet beholde sin stilling som alminnelig uprioritert fordring.

Fra rettspraksis.

I den strafferettslige teori hos oss har det vært diskutert om straff for forsettlig forbrytelse kan anvendes når gjerningsmannen, på grunn av selvforskyldt rus, som ikke har resultert i bevisstløshet (jfr. strl. § 45), har vært i uvitenhet eller villfarelse om omstendigheter som betinger straffbarheten. Enkelte har hevdet at de vanlige skyldregler må komme til anvendelse her, og at man ikke på dette område, utenfor den egentlige bevisstløshet, kan operere med en presumpsjon for skyld. Andre har hevdet at også lettere grader av beruselse i denne henseende må likestilles med bevisstløshet som følge av slik rus. Dette spørsmål har nylig vært oppe til prøvelse i Høyesterett. Saken gjaldt et tilfelle av utuktig omgjengelse med en pike som på grunn av sykdom var ute av stand til å motsette seg handlingen, strl. § 193. Det var klart at gjerningsmannen hadde vært påvirket i gjerningsøyeblikket, og han gjorde gjeldende at han under sin alkoholpåvirkning ikke hadde forstått at vedkommende pike var ute av stand til å motsette seg hans tilnærmelser. Etter hans mening kunne han derfor ikke dømmes for forsettlig forbrytelse mot strl. § 193. I lagmannsretten ble tilfelle i henhold til lagrettens kjennelse dømt for forsøk på forbrytelse mot strl. § 193 til fengsel i 1 år og 3 måneder. Domfelte påanket dommen til Høyesterett på grunn av feil lovanvendelse og for streng straffutmåling. Anken over lovanvendelsen knyttet seg til lagmannens rettsbelæring der det bl. a. var utfalt: „For å få sammenheng i straffelovens system må man såvel ved nedsatt bevissthet som ved hel bevisstløshet, når disse tilstander er fremkalt ved selvforskyldt rus, se bort fra rusen i den forstand at man stiller spørsmålet således: „Hvordan ville en edru manns handling bli bedømt i en tilsvarende situasjon?“ —. Høyesterett kom til det resultat at anken over lovanvendelsen måtte forkastes. Førstvoterende, som fikk tilslutning av de øvrige dommere,

viste til endel uttalelser i lovens motiver og under lovens behandling, som pekte i retning av at ikke bare den beruselse som har karakteren av bevisstløshet, men også mildere grader av beruselse, skulle settes ut av betraktning som straffrihetsgrunn. Førstvoterende viste også til en tidligere dom av Høyesterett som bygget på denne oppfatning. — Forsvareren hadde under prosedyren fremholdt at man måtte vise forsiktighet med utvidende eller analogisk tolkning av en bestemmelse som § 45. Førstvoterende var enig i at man i strafferetten må være meget varsom med utvidende eller analogisk tolkning til skade for tiltalte, men kunne ikke se at det her var avgjørende betenkeligheter ved å forstå loven slik at også beruselse som ikke hadde karakteren av bevisstløshet, skal settes ut av betraktning som straffrihetsgrunn. „Denne forståelse stemmer med det som etter lovens forarbeider har vært meningen, og den er nødvendig hvis man skal få noen rimelig sammenheng i lovens alminnelige regler om subjektiv skyld når det gjelder handlinger som er begått under beruselse“. Førstvoterende nevnte videre at det kunne være nærliggende å anvende straffnedsettelsesregelen i § 56 nr. 2 analogisk. Dette er en bestemmelse som er til gunst for gjerningsmannen, og det kan da neppe reises prinsipielle innvendinger mot en slik analogisk anvendelse. Førstvoterende fant det imidlertid ikke nødvendig å drøfte dette nærmere, da straffen kunne anses etter bestemmelsen i § 51 om mildere straff for forsøk. Høyesterett fant at den straff som lagmannsretten hadde ansatt var for streng etter forholdene i dette tilfelle, og straffen ble fastsatt til fengsel i 8 måneder.

En ung mann som i noen år hadde arbeidet som konservatorassistent i kunstsamlingen på Ekely ved Oslo, laget etterligning av to malerier av Edvard Munch. Han benyttet seg under dette arbeid av lerret, pensler, maling og blindrammer som tilhørte kunstsamlingene. Noe senere påførte han bildene en falsk Munch-signatur og solgte dem som ekte Munch-malerier til to kunsthandlere. Det ble etter noen tid klart at det her forelå forfalskninger, og vedkommende ble dømt til straff for bedrageri og dokumentfalsk. Fra myndighetene ble det reist krav om at de to ettergjorte malerier som var i privat eie, måtte bli inndratt. Oslo byrett ga dom for inndragning av maleriene, i medhold av strl. § 35. Denne dom ble av malerienes eiere påanket til Høyesterett. Høyesterett forkastet anken enstemmig. Høyesterett bygget på den bevisbedømmelse som byretten var kommet til og hvor det bl. a. var anført at bildene, etter måten de var malt på, ved etterligning av motiv, farger, form og teknikk, med stempler på blindrammer og lerret og med falske signaturer, fremtrer som bestemt til å skulle gi en eventuell kjøper inntrykk av at han har for seg ekte Munch-malerier av en verdi som slike bilder ventes å ha. Byretten anså det derfor godtgjort at bildene slik som de i dag fremtrer alene synes bestemt til å tjene som middel til utøvelse av bedrageri, og at det var denne egen-

skap ved bildene som var den dominerende. — Førstvoterende fremholdt at slik som bildene nå foreligger må de bedømmes som gjenstander hvor det forbryterske formål er så dominerende at dette karakteriserer dem i sin helhet. Den malte etterligning og signaturen må i forhold til § 35 ses som én gjenstand, hvorav ingen del kan skilles ut. Førstvoterende kunne derfor ikke være enig med eierne i at det ved vurderingen av om inndragning kan foretas, må legges til grunn at den falske signatur vil bli fjernet og bildene merket som kopier. „Det avgjørende må være den skikkelse bildene var i da de ble beslaglagt“. — Førstvoterende fant at vilkårene for inndragning således var til stede og at denne adgang også burde benyttes. Disse bilder representerer rent generelt en fare for omsetningslivet og for kunstnerne og deres ettermæle, og dette hensyn må tillegges betydelig vekt. Hertil kommer så det moment at bildene ikke har noen kunstnerisk verdi. — „Den økonomiske verdi bildene måtte ha i dag, skyldes den sensasjon straffesaken mot C. vakte og den samlerverdi som muligens vil ligge i å eie de „Munch-bilder“ som det lyktes C. å selge til kunsthandlere til så vidt høye priser som her var tilfellet“. Førstvoterende fant det klart at dette hensyn ikke burde komme i betraktning ved avgjørelsen av inndragning etter § 35. „At inndragning vil være „i det offentliges interesse“, kan jeg med byretten ikke finne tvilsomt“.

Eidsivating lagmannsrett avsa 10. juni dom i en straffesak som hadde vakt stor oppsikt og som var blitt omfattet med en overveldende interesse. To politioverkonstabler var blitt satt under tiltale for uten hjemmel å ha foretatt en pågripelse av en ung dame på 29 år (strl. § 117 første ledd). Under transporten i politibilen skulle den ene av konstablene ved misbruk av sin offentlige stilling ha skaffet seg samleie med damen (§ 199 nr. 1), mens den annen hadde blottet seg for henne (§ 212 første ledd nr. 3) og som offentlig tjenestemann rettsstridig å ha benyttet sin offentlige stilling til å formå henne til å tåle dette (§ 124).

Lagretten fant at begge de tiltalte ikke var skyldige etter tiltalen, og retten la denne kjennelse til grunn og avsa frifinnelsesdom.

Helge Røstad.

SVENSK KRÖNIKA

I ett betänkande av 1956 års eftervårdsutredning (ordf. generaldirektören Gustav Vahlberg) föreslås åtgärder till förbättrande i olika avseenden av eftervården och övrig *kriminalvård i frihet* m. m. (SOU 1961:16). Bl. a. förordas en överflyttning från fångvårdsanstalternas styresmän till skyddskonsulentorganisationen av huvudansvaret för det direkta förberedelsearbetet för frigivningen. Vidare framlägges förslag om anordnande av frigångshem och inackorderingshem samt om en begränsad utvidgning av permissionsinstitutet i syfte att främja en ökad användning av den fakultativa villkorliga frigivningen.

Betänkandet innehåller också förslag till indelning av riket i distrikt för skyddskonsulenter och övervakningsnämnder; härvid bygger förslaget på de bestämmelser som upptagits i brottbalksförslaget. Antalet konsulentdistrikt föreslås bli 40 samt antalet skyddskonsulenter 40 och skyddsassistenter 81. 63 övervakningsnämnder eller avdelningar av sådana nämnder föreslås inrättade. Utvidgningen av skyddskonsulentorganisationen föreslås skola genomföras successivt i fem etapper.

Personundersökning bör enligt utredningen i regel företagas på ett tidigare stadium än nu, och viss utvidgning bör ske av det område, inom vilket sådan undersökning är obligatorisk. Skyddskonsulent skall beredas tillfälle att från början komma i kontakt med personundersökaren och följa dennes arbete liksom att på ett tidigt stadium hjälpa och stödja den misstänkte.

Polisverksamhetsutredningen med f.d. justitierådet Gunnar Dahman som ordförande har slutfört sitt uppdrag genom avgivande av betänkande med förslag till *effektivisering av polisens brottsbekämpande verksamhet* (SOU 1961:15). De förslag, som redovisas i betänkandet, avser i första hand att få till stånd en mera effektiv och aktiv bevakningstjänst. Betänkandet behandlar i särskilda huvudavdelningar ordningspolisen och kriminalpolisen.

Bland mera speciella frågor diskuteras spörsmålet om polisen, med hänsyn till den betydande arbetsbelastning som utredningar om trafikolyckor innebär, bör helt befrias från att utreda olyckor av mindre allvarlig beskaffenhet. Något sådant har utredningen dock icke föreslagit. Den straffrättslige bedömningen av en trafikhändelse bör enligt utredningen liksom hittills ske med hänsyn till omständigheterna i det särskilda fallet. Då en mycket stor del av de utredningar om trafikolyckor, som polisen verkställer, avskrivs av vederbörande åklagare på den grund att ovarsamheten bedömes som ringa eller av annan anledning, ligger emellertid den taken nära till hands att man söker få till stånd en preliminär och starkt förenklad utredning i sådana fall, då det finns anledning räkna med att åklagaren kommer att avskriva ärendet. Utredningen har närmare beskrivit det tillvägagångssätt, som bör tillämpas i dylika fall.

I anslutning till sist berörda spörsmål kan nämnas, att justitieministern tillkallat sakkunniga (ordf. borgmästaren Yngve Kristensson)

för att undersöka möjligheterna att förenkla handläggningen av trafiköverträdelser och därmed sammanhängande frågor. I direktiven för utredningen framhålles att belastningen av trafikmål har en starkt ökande tendens och leder till alltmer svårbemästrade problem inom domstolsväsendet. Trots de personalförstärkningar och olika rationaliseringsåtgärder som under senare år skett har många domstolar svårt att i önskvärd takt behandla trafikmålen. Genom successiva reformer har åtskilliga förenklingar för handläggningen av trafikmål genomförts men ytterligare möjligheter att begränsa måltillströmningen och att i övrigt förenkla handläggningen av trafikmål bör undersökas. Härvid bör särskilt övervägas frågorna rörande kriminalisering och åtal, användningen av strafföreläggande samt regleringen av skadeståndsanspråk.

Presidenten Maths Heuman, vilken tillkallats för att verkställa en översyn av *brottsregistreringen*, har avgivit ett betänkandet angående den allmänna brottsregistreringen (SOU 1961:11). I betänkandet behandlas den lokala brottsregistreringen hos polis- och åklagarmyndigheterna, den centrala kriminalitetsregistreringen vid statens kriminaltekniska anstalt samt den centrala straffregistreringen vid fängvårdsstyrelsen. Frågan om formerna och villkoren för utfärdande av s.k. vandelsintyg, om publicering av uppgifter från det centrala polisregistret i tidningen Polisunderrättelser, om samordning mellan allmänna straffregistret och statens kriminaltekniska anstalts register och om ändringar i allmänna straffregistret m. m. vid ett genomförande av förslaget till brottsbalk upptages även i betänkandet.

Utredningen finner det angeläget att den användning av de lokala polisregistren, som består i att upplysningar från registren i en eller annan form lämnas, regleras och att regleringen sker i författning av lags karaktär. Det uppgiftslämnande, varom här är fråga, äger rum dels genom utlämnandet till enskilda av intyg om deras vandels, dels genom avgivandet till andra myndigheter av remissutlåtanden om enskilds vandels m. m. dels ock genom utdrag från registren och muntliga upplysningar ävensom genom uppgifter över telex om registrens innehåll. Utredningen föreslår en stark begränsning av detta uppgiftslämnande. Frågan om sekretess för de uppgifter och anteckningar, som tillhör registren, bör lösas på sätt som redan skett beträffande straffregistret. Det föreslås därför att i sekretesslagen intages föreskrift om att uppgifter och anteckningar, som tillhör lokalt polisregister, ej får utlämnas i annat fall eller annan ordning än i lagen om lokala polisregister sägs.

Ett centralt polisregister av i huvudsak den art och omfattning, statens kriminaltekniska anstalts registratur har, måste enligt utredningens uppfattning stå till polis- och åklagarmyndigheternas förfogande för den brottsbekämpande verksamheten. Någon ändring beträffande det nuvarande registrets allmänna karaktär och ändamål föreslås icke. Utredningen har funnit det angeläget att göra en över-

syn av gällande bestämmelser och praxis på detta område. Regleringen vid det centrala polisregistret föreslås skola ske i särskild lag om centralt polisregister. Även här föreslås komplettering i sekretesslagen.

I fråga om det allmänna straffregistret har utredningen granskat de förslag till reformering, som framlades av strafflagberedningen i dess betänkande om Enhetligt frihetsstraff (SOU 1953:17).

Utredningen finner, att straffregistret väsentligen bör innehålla endast sådana uppgifter om ådömda bestraffningar och därmed likställda åtgärder, som är nödvändiga för en rätt tillämpning av straffrättens regler om iteration, konkurrens och förverkande samt för bedömning av huruvida viss påföljd lagligen må eller skall tillämpas.

Utredningen har övervägt frågan om lämpligheten av att såsom strafflagberedningen föreslagit införa ett system med uteslutning efter viss tid av registrerade belastningar i straffregisterutdrag, s. k. rehabilitering. Utredningen finner att ett dylikt system icke bör införas i fråga om utdrag, som skall utlämnas till de rättsvårdande organen (domstolar, åklagarmyndigheter m. fl.); dessa myndigheter skall alltså erhålla fullständiga uppgifter från straffregistret. Men när det gäller utdrag av straffregistret till enskilda finner utredningen det möjligt och lämpligt att för tillgodoseende av de syften strafflagberedningen främst åsyftat genomföra systemet om uteslutning av vissa uppgifter.

I fråga om myndigheters rätt att erhålla utdrag av straffregistret föreslås, att domstol, justitiekanslern, riksåklagaren, riksdagens ombudsmän, interneringsnämnden och länsstyrelse alltid skall kunna erhålla utdrag ur straffregistret. Annan allmän åklagare än riksåklagaren skall, i de fall då han är skyldig att inhämta utdrag eller det eljest erfordras för utredning om brott, äga rätt till utdrag. Vidare skall myndighet, som ägar besluta om frihetsberövande åtgärd enligt utlänningslagen eller lösdrivarlagen, kunna erhålla utdrag i ärende vari fråga uppkommit om sådan åtgärd. Till annan myndighet och i annat fall än nu sagts skall utdrag ur registret få lämnas om Kungl. Maj:t för viss grupp av ärenden eller för särskilt fall har lämnat tillstånd därtill. Kungl. Maj:t föreslås skola äga rätt att såsom nu bemyndiga registreringsmyndigheten att meddela utdrag för utredning i brottmål, då det begäres av domstol eller åklagarmyndighet i de nordiska länderna.

Utdrag till enskild skall få utlämnas dels för vissa utlandsändamål, dels enligt Kungl. Maj:ts medgivande vid sökande av vissa anställningar och dels i andra fall, där enskild styrkt att hans rätt är beroende av upplysning ur registret och Kungl. Maj:t givit tillstånd därtill.

Utredningen avser att en samordning bör ske av allmänna straffregistret och kriminaltekniska anstaltens register. Straffregistret bör därvid förläggas till kriminaltekniska anstalten.

Genom en ändring av lagen om villkorlig frigivning vidgas från och med d. 1 juli 1961 tillämpningsområdet för *fakultativ villkorlig frigivning*. Sådan frigivning, vilken förutsätter att den som undergår straffarbete eller fängelse på viss tid avtjänat två tredjedelar av strafftiden, skall kunna ske sedan 4 månader avtjänats. Hittills har minimitiden varit 8 månader. Lagändringen har vidtagits efter en framställning av fångvårdsstyrelsen och överensstämmer med vad som upptagits i brottbalksförslaget. Prövningen av frågan om fakultativ villkorlig frigivning skall i övrigt tills vidare ske i enlighet med hittills gällande regler. Dessa regler lämnar dock utrymme för tillämpning av sådan frigivning i större utsträckning än som tidigare skett, vilket sedan någon tid redan kommit till uttryck i fångvårdsstyrelsens praxis.

I skattestrafflagen har med giltighet från 1 juli 1961 vidtagits vissa ändringar, varigenom minimistraffet i vissa fall höjts. Vidare har preskriptionstiden för vårdslös deklARATION förlängts från två till fem år.

Carl Holmberg.